

УДК 811.111'373:81'25

В. Ф. Перетокіна**В. Ф. Перетокіна****V. F. Peretokina**

*Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University*

**КОНОТАТИВНИЙ АСПЕКТ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИКМЕТНИКІВ
З КОНЦЕПТОМ КОЛЬОРОПОЗНАЧЕННЯ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД
КОННОТАТИВНЫЙ АСПЕКТ АНГЛИЙСКИХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ
С КОНЦЕПТОМ ЦВЕТООБОЗНАЧЕНИЯ
И ИХ ПЕРЕВОД
CONNOTATIVE ASPECT OF THE ENGLISH ADJECTIVES WITH THE
CONCEPT OF COLOUR DESIGNATION AND THEIR TRANSLATION**

Розглянуто конотативний аспект англійських прикметників з концептом кольоропозначення та їх переклад. Прикметники кольоропозначення складають велику групу в усіх мовах. Вони допомагають висловити думку виразно та яскраво, передати ставлення до висловленого. Концепт є категоріальною основою мови. В мові втілюється матеріальна й духовна культура народу. Концепти відіграють важливу роль у колективній мовній свідомості, тому їх дослідження є актуальним. Дослідження проводилося на матеріалі англійських прикметників *green* і *blue*. Розглянуто семантичну структуру цих прикметників. Встановлено, що в семантичній структурі прикметників *green* та *blue* реалізується як позитивна, так і негативна конотація. Проаналізовано функціонування цих прикметників у мові та відображення конотативного аспекту в українських перекладах. Особливі труднощі виникають, коли прикметники *green* і *blue* входять до складу фразеологічних одиниць. Перекладачі використовують аналогічні фразеологічні відповідники, якщо вони існують у мові перекладу. А коли вони відсутні, то використовують ті фразеологізми, які їх можуть замінити, або звертаються до описового способу перекладу. Коли перекладачеві не вдається передати конотативний аспект прикметника з концептом кольоропозначення, то переклад не буде повністю еквівалентним. Конотативні аспекти прикметників з концептом кольоропозначення не співпадають у різних мовах, тому перекладачеві необхідно звертати увагу на цей аспект, щоб досягнути еквівалентності перекладу.

Ключові слова: англійський прикметник, концепт, конотація, кольоропозначення, переклад.

Рассмотрен коннотативный аспект английских прилагательных с концептом цветообозначения и их перевод. Прилагательные цветообозначения составляют большую группу во всех языках. Они помогают передать мысль выразительно и ярко, показать отношение к высказываемой мысли. Концепт является категориальной основой языка. В языке передаётся материальная и духовная культура народа. Концепты играют важную роль в коллективном языковом сознании, поэтому их исследование является актуальным. Исследование проводилось на материале английских прилагательных *green* и *blue*. Рассмотрена семантическая структура этих прилагательных. Установлено, что в семантической структуре прилагательных *green* и *blue* реализуется как положительная, так и отрицательная коннотация. Исследовано функционирование этих прилагательных в речи. Проанализировано

проявление коннотативного аспекта в семантической структуре этих прилагательных, их функционирование в речи и отражение коннотативного аспекта в украинских переводах. Особенности трудности возникают, когда прилагательные green и blue входят в состав фразеологических единиц. Переводчики используют аналогичные фразеологические соответствия, если они существуют в языке перевода. А если они отсутствуют, то используют те фразеологизмы, которые могут их заменить, или обращаются к описательному способу перевода. Если переводчику не удастся передать коннотативный аспект прилагательных с концептом цветообозначения, то перевод не будет полностью эквивалентным. Коннотативные аспекты прилагательных с концептом цветообозначения не совпадают в разных языках, поэтому переводчику необходимо обращать внимание на этот момент, чтобы добиться эквивалентности перевода.

Ключевые слова: английское прилагательное, концепт, коннотация, цветообозначение, перевод.

The article deals with the connotative aspect of the English adjectives with the concept of colour designation and their translation. There are large groups of adjectives with the concept of colour designation in all languages. Adjectives help convey thought in an expressive and bright way and show the relation to the uttered idea. Concept is the category basis of the language. The material and spiritual culture of the people is expressed in the language. Concepts play an important role in the collective language consciousness of the people, so the research of the concept is topical. The research has been carried out on the material of the English adjectives green and blue. The semantic structure of these adjectives has been regarded. The positive and negative connotations are manifested in the semantic structure of these adjectives. Their functioning in speech and reflection of the connotative aspect in the Ukrainian translations has been analyzed. It is rather difficult to translate when the adjectives green and blue are the components of the phraseological units, so the best way is to use the analogous phraseological variants if they are in the language of translation. If there are no analogous phraseological units, the translators try to replace them or they use the descriptive way of translation. If the translator failed to convey the connotative aspect of the adjectives with colour designation the translation can't be fully equivalent. Connotative aspects of the adjectives with the concept of colour designation do not coincide in different languages, so the translator has to pay attention to this aspect trying to achieve the highest degree of translation equivalency.

Keywords: the English adjective, concept, connotation, colour designation, translation.

Прикметники кольоропозначення складають досить велику групу прикметників у різних мовах. Застосовуючи прикметники з позначенням кольору, ми маємо можливість висловити свою думку більш виразно та яскраво, колір може підкреслити важливість висловленого, а також передати наше ставлення.

Концепт є категоріальною основою мови. В мові втілюється матеріальна й духовна культура народу, в ній виражається національний характер за допомогою особливого бачення світу. Це, безперечно, стосується й кольорового сприйняття світу. Концепт є результатом взаємодії ряду факторів, таких, як національна традиція, фольклор, релігія, ідеологія, життєвий досвід, образи мистецтва, відчуття й система цінностей. Концепти утворюють свого роду культурний шар, що є посередником між людиною і світом [2, с. 15]. Як лінгвістичне поняття, концепт дає можливість розглянути ідеальні ментальні сутності, які становлять категоріальну основу мови [9, с. 78; 12, с. 7]. Концепт – це ментальна одиниця, елемент свідомості. Концепти існують і в індивідуальній свідомості особистості, і в колективній

свідомості групи [3, с. 156]. Концепти відіграють важливу роль у колективній мовній свідомості, тому їх дослідження стає надзвичайно актуальним.

Феномен кольору – предмет дослідження багатьох фундаментальних наук. Слово, яке позначає колір, зазвичай емоційно забарвлене, тому що воно не тільки позначає колір, а й прагне виразити наше до нього ставлення [11, с. 22]. Колір є однією з констант культури, що може служити своєрідною моделлю розвитку, що відображає шляхи формування, освоєння, закріплення в культурній пам'яті не тільки загальних, а й національно забарвлених культурно значимих концептів [4]. Колір виступає однією з основних категорій культури, фіксує унікальну інформацію про колорит навколишньої природи, особливості художнього бачення світу [5].

Прикметники кольоропозначення неодноразово ставали об'єктом дослідження на матеріалі сучасної англійської мови, наприклад, роботи Л. М. Зайнулліної, Л. В. Полубіченко, О. С. Спорової, Є. В. Коміної та ін. [5; 8; 11]. Однак, конотативний аспект англійських прикметників та їх переклад недостатньо вивчений.

Метою роботи є дослідження англійських прикметників кольоропозначення, їх конотативного аспекту та їх перекладу на українську мову.

Для досягнення мети роботи необхідно вирішити такі завдання: проаналізувати англійські прикметники з концептом кольору; виявити конотативний аспект, який проявляється у цих прикметників у різних словосполученнях; дослідити, як передається конотативний аспект англійських прикметників у перекладі на українську мову.

Як відомо, семантична структура слова історично мінлива і рухлива. Складність семантичної структури слова в тому, що в процесі історичного розвитку значення, її складові знаходяться в різних зв'язках між собою [1; 7; 10]. Так, наприклад, в англосаксонський період прикметник *greep* мав значення «зелений», «покритий рослинністю». Прикметник *greep* у значенні «незрілий» поєднується з назвами таких овочів і фруктів, які, будучи незрілими, мають зелений колір. Отже, в семантичній структурі прикметника *green* з'явилося ще одне значення. У сучасному Англо-українському словнику семантична структура прикметника *green* включає такі значення: 1. зелений колір; 2. незрілий, нестиглий; 3. соковитий; 4. свіжий; 5. покритий зеленню; 6. незагоєний, свіжий (про рану); 7. квітучий, сповнений сил; 8. недосвідчений; 9. довірливий, простодушний, простакуватий; 10. ревнивий [13, с. 589].

Позитивна конотація може проявлятися, коли підкреслюється свіжість, соковитість фруктів або овочів, а коли характеризується людина, то в цьому випадку прикметник *green*, з одного боку, може вказувати на енергійність, повноту сил людини, а з іншого – на недосвідченість, довірливість, простодушність, ревнивість. Як бачимо, в значенні прикметника *green* може реалізуватися і позитивна, і негативна конотація.

Особливо цікаво проаналізувати, як реалізується конотативний аспект прикметників з концептом кольоропозначення у фразеологічних одиницях та як це передається. Наприклад: «*Ladies and Gentlemen, – May we all live to a green old age and be prosperous and happy* (M. Twain). У цьому реченні використовується фразеологічна одиниця *to live to a green old age*, яка характеризується позитивною конотацією. Саме прикметник *green* відіграє дуже важливу роль, тому що він підкреслює, що не просто дожити до глибокої старості, а бути при цьому при доброму здоров'ї. У перекладі цього речення «Леді та джентльмени, хочеться по-

бажати всім нам добробуту, процвітання і щасливої старості» передається позитивна конотація за допомогою прикметника щаслива. А в іншому прикладі: «And he would live to a green old age, like his dear father...» (J. Galsworthy) перекладачеві не вдалося так чітко передати позитивну конотацію фразеологізму: «І він доживе до глибокої старості, як його дорогий батько». Глибока старість може бути щасливою, а може бути й нещасливою, тобто саме значення прикметника green у фразеологізмі перекладач не передав.

Прикметник green використовується у фразеологізмі to have green fingers, який не свідчить, що у когось зелені пальці, а означає, що у когось є здібності до садівництва. Наприклад; «She was happiest in the garden and she loved to be told that she had «green fingers» (D. Cusack). Перекладач зміг передати позитивну конотацію цього фразеологізму: «Найкраще Аліса відчувала себе, працюючи в саду. Вона любила, коли говорили, що у неї руки як у справжнього садівника». У перекладі речення, яке у своєму складі має фразеологізм «to have green thumb», використано теж описовий спосіб перекладу: «У мене рослини ростуть погано, проте моя дружина док по частині садівництва». Цей переклад можна охарактеризувати як вдалий, тому що він передає позитивну конотацію фразеологізму, до складу якого входить прикметник green.

У реченні «We speak of skilled gardeners having «green fingers», Russians speak of craftsmen having «golden hands» («Daily Worker») порівнюється англійський і російський фразеологізми, які мають дещо спільне. У них наводяться близькі за семантикою іменники (fingers і hands), які супроводжуються прикметниками (green і golden).

Як ми вже зазначали, конотативний аспект англійського прикметника green не завжди позитивний. Наприклад: «I ain't the sort to be taken by his gaff. I may look a fool ... but I'm not as green as I'm cabbage-looking» (Supplement) – «Його балачки на мене не діють. Я не з таких! Можливо, я і схожа на дурненьку, але я не така дурна, як здаюся». У цьому прикладі прикметник green має негативну конотацію і перекладач використав прикметник дурна.

У реченні «But you can't call the government imperialist,» – he protested... «See any green in my eye?» (J. Lindsay) прикметник green теж має негативну конотацію. При перекладі фразеологізму використано описовий спосіб: «Але дозвольте, у нас же уряд не імперіалістичний, – заперечив Кит... – Ви що, мене зовсім простаком вважаєте?» Негативна конотація фразеологізму з прикметником green передана за допомогою іменника простак.

У семантичній структурі прикметника blue виділено такі значення: 1. синій, блакитний; голубий; 2. посинілий; 3. неясковий (про полум'я); 4. зляканий, похмурий; понурий; засмучений; 5. вірний, постійний; 6. консервативний, що стосується партії торі; 7. амер. пуританський, суворий; 8. страшенний, жахливий; 9. розм. непристойний, скабрезний, соромітний; 10. ірон. учений (про жінку); 11. розм. п'яний [13, с. 171–172]. Значення цього прикметника мають як позитивну конотацію, наприклад, вірний, постійний, так і негативну, яка реалізується в таких значеннях: посинілий; зляканий, похмурий; засмучений; страшенний, жахливий; непристойний; скабрезний, соромітний; п'яний.

Прикметник blue у сполученні з іменником blood означає блакитну кров, тобто людину дворянського, аристократичного походження. Наприклад, речення «I've a grandson up at Oxford – talks and behaves as he were the last of some ancient family – blue blood. Crusades, mouldering castles» (J. B. Priestley) перекладено за

допомогою аналогічного українського фразеологізму, тобто конотативний аспект прикметника у сполученні з іменником повністю відтворено у перекладі: «У мене онук в Оксфорді, і він тримає себе як останній нащадок давньої родини – блакитна кров, чи знаєте, хрестові походи, напіврозвалені замки».

У реченні «The blue dress of the Virgin is used in a similar manner; the colour blue was symbolic of heaven, and its use throughout much of Christian art and was to be a reminder of Mary's divine nature» (J. Kissich) прикметник blue входить до складу словосполучень blue dress та blue colour і означає синій колір, який символізує небо. Безперечно, прикметник blue у цьому реченні має позитивну конотацію, що і передає переклад: «Синя сукня Богородиці використана таким же чином, синій колір був символом неба, і його дуже часто застосовували у християнському мистецтві, тому що він повинен був нагадувати про божественну природу Марії». Аналогічно у наступному реченні підкреслюється значення синього кольору як християнської концепції, як візуального коду: «It is irrelevant whether or not Christ and the saints actually walked this earth with gold-leaf plates attached to their heads, or that Mary's wardrobe included only variations of blue – these are conventions that are to be understood as part of a larger visual code which, when accessible to the viewer, makes the process of communication more complete or enriched» (J. Kissich). Переклад речення передає позитивну конотацію прикметника blue у цьому контексті: «Не має значення, чи насправді Христос і святі йшли цією землею з вінками у вигляді золотих листів, прикріплених до їх голів, або, що шафа Марії включала тільки різні відтінки синього кольору – це концепція, яку слід розуміти як частину більшого візуального коду, який робить процес спілкування більш повним або збагачуваним, коли потрапляє до глядача».

А у творчості відомого художника Пабло Пікассо був «a blue period» між 1901 і 1904 роками, коли в його творчості переважали акценти синього кольору, які символізували сум, депресію, яку Пабло Пікассо переживав через смерть свого друга Касагемаса. У реченні «With its bold outlines, melancholy mood and somber palette, it anticipates the artist's blue period yet it sits comfortably alongside the gallery's post-impressionist works. It is now at the centre of 'Becoming Picasso» (J. Kissich) характеризується цей період творчості художника як важкий, тобто прикметник blue має негативну конотацію. Використовуючи описовий спосіб, перекладач намагається передати конотацію прикметника blue: «З його сміливими обрисами, меланхолічним настроєм і похмурою палітрою, очікується блакитний період художника, все ж він, має зручне місце поряд з роботами пост-імпресіоністів у галереї. Зараз роботи цього періоду знаходяться у центрі «Становлення Пікассо».

Ще один приклад, який показує, що концепти кольоропозначення не співпадають у різних мовах: «The system was overwhelmed while trying to reconnect with Arca, triggering a 'code blue' alert (a term used in hospital emergencies and the cessation of trading)». Прикметник blue входить до словосполучення code blue alert, він має негативну конотацію, тому що використовується тоді, коли виникають надзвичайні, вкрай небезпечні ситуації. В Україні відповідний сигнал надзвичайної ситуації не блакитного кольору, а червоного або помаранчевого, тому перекладач не згадує конкретний колір, а використовує описовий спосіб перекладу: «Система була перевантажена, намагаючись відновити зв'язок з Арка, викликавши цим сигнал надзвичайної ситуації (термін, що використовується під час надзвичайних ситуацій в лікарнях або при припиненні торгівлі)».

Таким чином, проаналізувавши семантичну структуру англійських прикметників з концептом кольоропозначення на матеріалі зеленого та блакитного кольорів, а також їх функціонування, приходимо до висновку, що в семантичній структурі англійських прикметників *green* і *blue* присутня як позитивна, так і негативна конотація, що дуже важливо передавати у перекладі. Особливі труднощі виникають, коли прикметники *green* і *blue* входять до складу фразеологічних одиниць. Перекладачі використовують аналогічні фразеологічні відповідники, коли вони є в мові перекладу. А коли вони відсутні, то використовують ті, які їх можуть замінити, або описовий переклад. У тому випадку, коли перекладачу не вдається передати конотацію англійського прикметника, переклад не буде повністю еквівалентним. Конотативні аспекти прикметників з концептом кольоропозначення не співпадають у різних мовах, тому перекладачеві необхідно звертати увагу на цей аспект, щоб досягти еквівалентності перекладу. Подальше детальне вивчення семантичної структури англійських прикметників та їх конотаційного аспекту може бути корисним у практиці перекладу, а саме – для досягнення адекватності перекладу.

Бібліографічні посилання

1. **Арнольд И. В.** Исчисление коннотаций в контекстуальном значении слова / И. В. Арнольд // Семантика. Стилистика. Интертекстуальность: сб. науч. статей. – СПб., Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1999. – С. 36–39.
2. **Аскольдов С. А.** Концепт и слово / С. А. Аскольдов – М. : Наука, 1980. – 217 с.
3. **Бабушкин А. П.** «Возможные миры» в семантическом пространстве языка / А. П. Бабушкин. – М. : Высш. шк., 1992. – 320 с.
4. **Вежбицкая А.** Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики / А. Вежбицкая. – М., 2001. – 156 с.
5. **Зайнуллина Л. М.** Лингвокогнитивное исследование адъективной лексики (на материале английского, русского, башкирского, французского и немецкого языков) / Л. М. Зайнуллина. – Уфа : РИО БашГУ, 2003. – 256 с.
6. **Комина Е. В.** Модели цветообозначения в английском языке / Е. В. Комина. – Калинин : КГУ, 1977. – 79 с.
7. **Никитин М. В.** Основы лингвистической теории значения / М. В. Никитин. – М. : Высш. шк., 1988. – 165 с.
8. **Полубиченко Л. В.** Топология цветообозначений / Л. В. Полубиченко, Т. И. Шхвацабая. – Вест. Моск. ун-та. Серия 9. – 1985. – 17 с.
9. **Сергеева Е. В.** Интерпретация термина «концепт» в современной лингвистике / Е. В. Сергеева. – М., 1998. – 165 с.
10. **Телия В. Н.** Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. – М. : Наука, 1986. – 141 с.
11. **Упорова С. О.** О методологии анализа цвета в художественном тексте / С. О. Упорова. – М., 1986. – 98 с.
12. **Фрумкина Р. М.** Концепт, категория, прототип / Р. М. Фрумкина. – М. : Наука, 1996. – 342 с.
13. **Англо-український словник.** – Вінниця : Нова Книга. – 1700 с.

Надійшла до редколегії 08.11.2014 р.